

Przemiany w Polsce i na świecie po upadku komunizmu

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Zbigniew Brzeziński, *Druga szansa*, Warszawa 2008, s. 7.
- Źródło: Francis Fukuyama, *Koniec historii*, Poznań 1996, s. 9.
- Źródło: Tony Judt, *Powojnie. Historia Europy od roku 1945*, Poznań 2008, s. 854–855.

- Źródło: Józef M. Fiszer, *Nowy, pojałtański ład globalny: bipolarny czy multipolarny? Próba prognozy*, „Biuletyn Analiz i Opinii ISP PAN” 2016, s. 3.
- Źródło: Stanisław Bieliń, *Geopolityczne myślenie o ładzie międzynarodowym*, „Przegląd Geopolityczny” 2009, t. 1, s. 28–29.

Przemiany w Polsce i na świecie po upadku komunizmu

Mur berliński, 1988

Źródło: Roland Arhelger, licencja: CC BY-SA 4.0.

Upadek komunizmu był momentem zwrotnym w najnowszej historii politycznej. Funkcjonujący przez niemal półwiecze dwubiegunowy porządek świata, oparty na rywalizacji między USA i ZSRS, został zastąpiony całkowicie nowym ładem. W niemal powszechnej interpretacji zimna wojna zakończyła się niekwestionowanym zwycięstwem „wolnego świata” – sojuszu państw demokratycznych, skupionych wokół Stanów Zjednoczonych. W rezultacie to właśnie one zaczęły odtąd określać zasady nowego światowego porządku. Jednak tym państwom coraz częściej rzucają wyzwania nowe podmioty polityczne.

Twoje cele

- Scharakteryzujesz uwarunkowania zmian geopolitycznych po upadku komunizmu.
- Wyjaśnisz zasady liberalnego porządku międzynarodowego.
- Przeanalizujesz różnice między ładem jednobiegunowym a ładem wielobiegunowym.

Przeczytaj

Liberalny ład międzynarodowy

Koniec zimnej wojny doprowadził do powstania **liberalnego ładu międzynarodowego**. Miał on odzwierciedlać wartości, wokół których skupione były państwa zachodnie, rywalizujące z reżimami komunistycznymi. Oznaczało to odrzucenie w polityce międzynarodowej przemocy, brutalnej rywalizacji, intryg czy gier politycznych mocarstw. Podstawą nowego porządku miały się stać powszechnie respektowane reguły współistnienia państw oraz zaawansowane formy współpracy między nimi.

Procesem, który sprzyjał liberalnemu porządkowi międzynarodowemu, była **globalizacja**. Upadek komunizmu stwarzał szansę na powstanie świata bez granic, w ramach którego ludzie, idee, produkty, usługi oraz kapitał mogły bez przeszkód przemieszczać się po całej kuli ziemskiej. Jak wyobrażano sobie wówczas, powstanie „globalnej wioski” oznacza wzrost dobrobytu na całym świecie, a ponadto taki poziom integracji między narodami, który wyeliminuje ostatecznie wojny i konflikty zbrojne.

Czy te optymistyczne prognozy się sprawdziły?

WTO OMC

Logo WTO. Jak sądzisz, co przedstawia?

Źródło: domena publiczna.

Wyrazem tych procesów było pojawienie się w latach 90. XX wieku nowych porozumień i organizacji. W 1995 roku powstała **Światowa Organizacja Handlu (WTO)** – jej cel to promowanie wolnej wymiany handlowej na całym świecie przez redukcję cel i znoszenie innych barier. WTO miała dbać o to, by światowy handel odbywał się zgodnie z przyjętymi regułami oraz rozstrzygać spory handlowe między państwami członkowskimi. W ciągu dwóch dekad do Światowej Organizacji Handlu przystąpiła zdecydowana większość państw na świecie. W roku 1994 weszło w życie **Północnoamerykańskie Porozumienie o Wolnym Handlu (NAFTA)**, zawarte przez Stany Zjednoczone, Kanadę i Meksyk – wielki blok handlowy, obejmujący ponad 400 mln konsumentów.

Najbardziej ambitne formy integracji ekonomicznej powstały jednak w Europie. Już w 1993 roku państwa Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej ustanowiły **jednolity rynek wewnętrzny**, na którym obowiązywała swoboda przepływu towarów, usług, ludzi i kapitału. W tym samym roku powstała Unia Europejska – najbardziej zaawansowana dobrowolna forma integracji między państwami w historii.

Upadek komunizmu stworzył również szansę na głębokie zmiany w krajach Europy Środkowej i Wschodniej. W większości z nich wprowadzono w latach 90. nowe ustroje polityczne, oparte na zasadach liberalnej demokracji. Systemy centralnego planowania w gospodarce zostały zastąpione rozwiązaniami wolnorynkowymi, wzorowanymi na bogatych krajach Zachodu. Kolejnym krokiem była stopniowa **integracja państw postkomunistycznych ze strukturami euroatlantyckimi**. W 1999 roku pierwsze trzy kraje regionu – Polska, Węgry i Czechy – przystąpiły do Sojuszu Północnoatlantyckiego (NATO). W roku 2004 Unia Europejska rozszerzyła się o dziesięć nowych państw, z których osiem to dawne państwa komunistyczne.

Jakie to były państwa? Które z nich należały do bloku komunistycznego?

„Koniec historii”

Zwycięstwo zachodniej demokracji nad sowieckim komunizmem wywołało niezwykle optymistyczne nastroje w Europie i USA. Amerykański politolog Francis Fukuyama wygłosił wówczas słynną tezę o nadejściu „**końca historii**”. Epoka rywalizacji ideologicznej, skoncentrowanej na sporze o najlepszy kształt ustroju państwa, jak przekonywał, definitywnie odchodzi do przeszłości. Według Fukuyamy demokratyczny kapitalizm pokonał w niej najpierw rządy monarchiczne, później faszyzm, a w finale komunizm.

☞ Francis Fukuyama

Koniec historii

Tylko liberalna demokracja nie jest obciążona fundamentalnymi wadami, sprzecznościami wewnętrznymi oraz niedostatkami racjonalności, czyli tym, co wiodło dawne ustroje do nieuchronnego upadku.”

Źródło: Francis Fukuyama, *Koniec historii*, Poznań 1996, s. 9.

Nadchodzi zatem era, twierdził Fukuyama, w której demokracja, kapitalizm, prawa człowieka staną się powszechnie podzielanymi na świecie wartościami. Upadek

komunizmu otworzył zatem ostatni rozdział w dziejach ludzkości: świat bez granic, bez konfliktów zbrojnych i bez fundamentalnych sporów światopoglądowych.

Ład jednobiegunowy

Liberalny porządek międzynarodowy, który wyłonił się pod koniec lat 80., miał jeszcze jedną cechę: opierał się na **politycznej dominacji Stanów Zjednoczonych**.

((Zbigniew Brzeziński

Druga szansa

W pewnym momencie – trudno tu o dokładną datę – prezydent Stanów Zjednoczonych uznał się za przywódcę całego świata. Nastąpiło to po rozpadzie Związku Radzieckiego i zakończeniu zimnej wojny. Amerykański prezydent zaczął po prostu zachowywać się jak przywódca świata, nie dbając o upoważnienie ze strony społeczności międzynarodowej.”

Źródło: Zbigniew Brzeziński, *Druga szansa*, Warszawa 2008, s. 7.

Po upadku ZSRS państwo amerykańskie stało się jedynym globalnym supermocarstwem. Jako największa na świecie potęga militarna i ekonomiczna, pozostająca w sojuszach z wieloma krajami i mająca ogromny wpływ na funkcjonowanie organizacji międzynarodowych, odgrywało kluczową rolę w utrzymywaniu nowego porządku świata – określanego jako [ład jednobiegunowy](#).

Na czym opiera się potęga polityczna USA?

Nowe wyzwania

Optymizm towarzyszący przemianom na świecie po upadku komunizmu okazał się tylko częściowo uzasadniony. Choć ukształtowany wówczas nowy porządek globalny istnieje do dziś, coraz częściej staje w obliczu poważnych wyzwań. Niektóre z nich skłaniają obserwatorów do wyciągnięcia wniosku o kształtowaniu się – na naszych oczach – **nowego ładu światowego**.

Po pierwsze, nie wszyscy zaakceptowali dominującą rolę Stanów Zjednoczonych. Hegemonia amerykańska wywoływała opór w różnych miejscach na świecie. Jedną z odpowiedzi na wspierane przez USA polityczne tendencje po upadku komunizmu był rozwój [fundamentalizmu religijnego](#). Zaczął on odgrywać szczególnie istotną rolę w krajach

muzułmańskich – na Bliskim Wschodzie, w Afryce Północnej czy w Azji. 11 września 2001 roku fundamentalistyczna organizacja terrorystyczna Al-Kaida przeprowadziła spektakularny atak na USA. Porwane samoloty pasażerskie uderzyły w nowojorskie wieże World Trade Center oraz budynek Pentagonu w Waszyngtonie. I choć reakcją większej części świata na te dramatyczne wydarzenia była solidarność ze Stanami Zjednoczonymi, stały się one momentem zwrotnym w najnowszej historii. Wizja „końca historii” i „świata bez konfliktów” straciła swoją wiarygodność.

Nastrojom antyamerykańskim sprzyjała dodatkowo polityka USA, której często zarzucano arogancję i skłonność do narzucania siłą swoich rozwiązań. Przykładowo, w 2003 roku Stany Zjednoczone przeprowadziły **interwencję militarną** w Iraku, która przez większość państw została uznana za sprzeczną z prawem międzynarodowym. Wojna w Iraku oraz – rozpoczęta kilkanaście miesięcy wcześniej – wojna w Afganistanie (gdzie były prowadzone od 2001 roku dwie operacje: amerykańsko-brytyjska Operation Enduring Freedom oraz NATO-wska – stabilizacyjna ISAF) ujawniły inną słabość światowego mocarstwa. Okazało się, że największa potęga militarna na świecie ma poważne problemy w odniesieniu zwycięstwa w **konfliktach asymetrycznych**, w których drugą walczącą stroną nie jest regularna armia, ale organizacja terrorystyczna.

Jakie znasz konflikty asymetryczne we współczesnym świecie?

Innym czynnikiem, który osłabił amerykańskie wpływy na świecie, był **kryzys ekonomiczny**, jaki dotknął USA w 2008 roku – największy od czasów Wielkiego Kryzysu z lat 30. XX wieku. W dużym stopniu podważył on adekwatność amerykańskiego modelu gospodarczego, opartego na zderegulowanym wolnym rynku oraz mocno ograniczonej roli państwa w gospodarce. Ucierpiała na tym siła oddziaływania USA, tym bardziej że w tym samym czasie dynamiczny rozwój ekonomiczny przeżywały autorytarne Chiny. Podważało to rozpowszechnioną po upadku komunizmu opinię, że tylko demokracja prowadzi do dobrobytu.

W czasie gdy Chiny wyrastają na największą potęgę gospodarczą świata, wyzwanie liberalnemu porządkowi międzynarodowemu rzucają inne państwa. Rosja w 2008 roku zaatakowała militarnie Gruzję, a sześć lat później Ukrainę. Przeprowadzona przez nią **aneksja ukraińskiego Krymu** była pierwszym jednostronnym przesunięciem granicy w Europie od czasów II wojny światowej. Państwa Bliskiego Wschodu – Arabia Saudyjska oraz Iran – od 2010 roku rywalizują ze sobą, wywołując poważne kryzysy polityczne lub konflikty zbrojne w innym państwach: Syrii, Jemenie, Iraku czy Libanie. Wydarzenia te pokazują, że przyjęte po zakończeniu zimnej wojny zasady współpracy międzynarodowej są w coraz bardziej jawny sposób łamane.

Jednocześnie zahamowany został proces integracji europejskiej. W różnych krajach Starego Kontynentu duże wpływy zaczęły uzyskiwać **partie populistyczne**, często odrzucające projekt zjednoczonej Europy. Wielka Brytania – jako pierwszy kraj w historii – postanowiła w 2016 roku o opuszczeniu Unii Europejskiej. Z kolei administracja prezydenta USA Donalda Trumpa – w przeciwieństwie do wszystkich poprzednich – przestała wspierać integrację Europy. Sama zaś zaangażowała się w politykę wycofywania USA z globalnych porozumień, w imię nadrzędnego interesu Stanów Zjednoczonych.

W tej nowej rzeczywistości współczesne państwa muszą konfrontować się z nowymi wyzwaniami: imigracją, zmianami klimatycznymi, wzrostem znaczenia nowych potęg regionalnych (takich jak Chiny, Rosja, Iran czy Brazylia). Nie można wykluczyć, że ład jednobiegunowy stopniowo będzie odchodził do historii, a jego miejsce zajmie **ład wielobiegunowy** – taki porządek świata, w którym żadne z państw nie będzie odgrywało roli supermocarstwa, a głównymi graczami na globalnej arenie będą mocarstwa regionalne, niekiedy rywalizujące ze sobą lub nawet wchodzące w konflikty. Oznaczałoby to koniec liberalnego porządku międzynarodowego i wejście w epokę turbulencji. Trudno dziś przewidzieć, czym taki ład międzynarodowy będzie się charakteryzował. Można spodziewać się ponownego wzrostu znaczenia państw narodowych, kosztem globalnej integracji. Z drugiej jednak strony – w warunkach wieloaspektowych współzależności oraz wyznań o charakterze globalnym we współczesnym świecie – prosty powrót do typowego dla XIX wieku koncertu suwerennych mocarstw wydaje się mało prawdopodobny. Można raczej spodziewać się współistnienia w skomplikowanych i dynamicznych relacjach różnych podmiotów: tradycyjnych państw, organizacji międzynarodowych, globalnych korporacji, wpływowych grup oligarchicznych lub silnych ośrodków władzy lokalnej.

Słownik

fundamentalizm religijny

rygorystyczne przywiązanie do zasad określonej religii, niekiedy powiązane z potępianiem tych, którzy nie podzielają takiej wiary

konflikt asymetryczny

konflikt, w którym obie strony dysponują nierównymi siłami, a słabsza usiłuje zneutralizować przewagę przeciwnika poprzez uderzanie w jego słabe punkty

ład dwubiegunowy

porządek świata, w którym dominują dwa wielkie mocarstwa, a rywalizacja między nimi określa dynamikę polityki międzynarodowej (USA i ZSRS w czasie zimnej wojny)

ład jednobiegunowy

porządek świata, w którym występuje tylko jedno supermocarstwo, mające ogromny wpływ na globalną sytuację międzynarodową (USA po zakończeniu zimnej wojny)

ład wielobiegunowy

porządek świata, w którym nie występują mocarstwa światowe, opierający się na rywalizacji między państwami mającymi status mocarstw regionalnych

partie populistyczne

partie składające się z polityków, określających się jako obrońcy ludu, występujące przeciwko dotychczasowym elitom politycznym i często podkreślające swój antysystemowy charakter

Audiobook

Polecenie 1

Wysłuchaj audiobooka „Przemiany w Polsce po upadku komunizmu”. Następnie wykonaj ćwiczenie.

Przemiany w Polsce po upadku komunizmu

Upadek komunizmu w Europie oznaczał dla Polski radykalne zmiany: odzyskanie suwerenności, demokratyzację ustroju politycznego, transformację systemu gospodarczego oraz integrację ze strukturami euroatlantyckimi.

Po II wojnie światowej, przez niemal półwiecze, Polska była częścią bloku komunistycznego – grupy państw regionu kontrolowanych przez Związek Sowiecki. W Moskwie zapadały strategiczne decyzje dotyczące PRL, a sowieckich interesów nad Wisłą pilnowały organizacje międzynarodowe, w których Polska musiała uczestniczyć. Były to: Układ Warszawski, będący formalnie sojuszem militarnym, oraz Rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej (RWPG) – narzędzie kontroli ekonomicznej.

Obie te organizacje zostają rozwiązane w 1991 roku, a dwa lata później Polskę opuszcza stacjonująca tu od czasów wojny armia sowiecka. Po raz pierwszy od kilkudziesięciu lat Rzeczpospolita staje się suwerennym krajem, zdolnym do samodzielnego kształtowania swojej polityki.

Równoległym procesem była demokratyzacja Polski. Partia komunistyczna – Polska Zjednoczona Partia Robotnicza – utraciła monopol władzy. W 1989 roku odbywają się pierwsze – od kilkudziesięciu lat – częściowo wolne wybory parlamentarne. Przynoszą one wielki sukces antykomunistycznej opozycji tworzonej przez "Solidarność". Jesienią tego samego roku powstaje rząd Tadeusza Mazowieckiego, dotychczasowego działacza antykomunistycznego.

Trzy miesiące później Sejm przeprowadza gruntowną nowelizację konstytucji. Polska staje się państwem całkowicie demokratycznym. Zlikwidowana zostaje cenzura,

powstaje system wielopartyjny, a sądy stają się niezależne od rządzących polityków. Odtąd każde przeprowadzane w kraju wybory są wolne. W 1990 roku na prezydenta zostaje wybrany przywódca "Solidarności", Lech Wałęsa. Ukoronowaniem procesu demokratyzacji jest przyjęcie w 1997 roku nowej ustawy zasadniczej – konstytucji III Rzeczypospolitej.

Trzecim aspektem przemian w Polsce po upadku komunizmu była transformacja gospodarcza. System ekonomiczny oparty na centralnym planowaniu, który wprowadzono po II wojnie światowej, zastąpiony został gospodarką wolnorynkową. Uchwalone zostało prawo pozwalające na swobodną działalność gospodarczą oraz reguły wolnej konkurencji między przedsiębiorstwami. W 1990 roku rozpoczęła się prywatyzacja państwowych przedsiębiorstw. Powstała Giełda Papierów Wartościowych, stworzono wreszcie nowoczesny system bankowy.

Demokratyczna Polska weszła na ścieżkę integracji z państwami zachodnimi. W 1991 roku została członkiem Rady Europy, organizacji skupiającej demokratyczne kraje Starego Kontynentu. W 1999 roku znalazła się w pierwszej grupie państw postkomunistycznych, które przystąpiły do NATO, a pięć lat później została pełnoprawnym członkiem Unii Europejskiej.

Ćwiczenie 1

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

Ćwiczenie 5

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj polecenie.

” Tony Judt

Powojnie. Historia Europy od roku 1945

W globalizacji nie było nic szczególnie tajemniczego. Nie była ona nawet zjawiskiem wcześniej niespotykanym. Wpływ na gospodarkę światową nowych i szybkich sieci transportu i komunikacji pod koniec dziewiętnastego wieku był co najmniej równie głęboki jak przeobrażenia, do jakich sto lat później doprowadziły Internet oraz deregulacja i liberalizacja rynków finansowych. Nie było też nic nowego w nierównym podziale korzyści ze zliberalizowanego handlu – zwłaszcza gdy pod koniec XX wieku w stopniu nie mniejszym niż przed 1914 rokiem jego warunki tak konsekwentnie dostosowywały się do interesów możnych i bogatych. (...) Ekonomiczne umiędzynarodowienie z lat pięćdziesiątych XX wieku nastąpiło jednak krótko po pierwszej fali wielkiej prywatyzacji w Europie i stanowiło bodziec do kontynuacji tego procesu. Państwo znalazło się teraz w odwrocie – co najpierw zdarzyło się w Wielkiej Brytanii, później na znacznych obszarach Europy Zachodniej, a w końcu na byłym komunistycznym Wschodzie

Źródło: Tony Judt, *Powojnie. Historia Europy od roku 1945*, Poznań 2008, s. 854–855.

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i wykonaj polecenie.

” Józef M. Fiszer

Nowy, pojałtański ład globalny: bipolarny czy multipolarny? Próba prognozy

Od 1991 roku powstaje nowy system międzynarodowy, jednak jest to proces powolny i z wieloma znakami zapytania, co do jego ostatecznego kształtu, charakteru i zasad. Z drugiej strony, okres 1991-2015 pokazuje wyraźnie, że słabnie rola wspólnoty atlantyckiej, która po 1991 roku stała się jedyną siłą zdolną do zagwarantowania nowego ładu. Unia Europejska i NATO wciąż dryfują i nie mogą osiągnąć konsensu co do współpracy na świecie. Okazuje się, że wspólnota atlantycka była nieprzygotowana na upadek ładu bipolarnego i rozpad sowieckiego imperium. Zaskoczyła ją też »arabska wiosna«, konflikty na Ukrainie i w Syrii.

Źródło: Józef M. Fiszer, *Nowy, pojałtański ład globalny: bipolarny czy multipolarny? Próba prognozy*, „Biuletyn Analiz i Opinii ISP PAN” 2016, s. 3.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj polecenie.

” Stanisław Bieleń

Geopolityczne myślenie o ładzie międzynarodowym

Z końcem lat osiemdziesiątych XX wieku nastąpiła fundamentalna zmiana geopolityczna w stosunkach międzynarodowych. Zakończyła się konfrontacja Wschód-Zachód, a »upadek« muru berlińskiego znamionował nie tylko zjednoczenie Niemiec i rozpad bloku wschodniego, ale także reunifikację kontynentu europejskiego i koniec bipolarnego świata. Era pozimnowojenna wydawała się czasem błogiej transformacji. Zatriumfowało myślenie o »końcu historii«, Zachód radował się z powodu zwycięstwa demokracji i kapitalizmu nad komunizmem, promowano amerykański model rozwoju, uosobiony w rewolucji internetowej i neoliberalnej wizji gospodarki, dynamizowano procesy integracyjne w Europie, rozniecano nadzieje na demokratyzację Rosji, składano deklaracje na temat zbudowania nowego ładu międzynarodowego. Po rozpadzie radzieckiego »imperium zła« nastąpiła dekada względnego spokoju. Ten stan rzeczy został zakłócony wstrząsem z 11 września 2001 roku. Data ta symbolizuje koniec epoki pozimnowojennej i otwiera nową kartę analizy światowej geopolityki.

Źródło: Stanisław Bieleń, *Geopolityczne myślenie o ładzie międzynarodowym*, „Przegląd Geopolityczny” 2009, t. 1, s. 28-29.

Dla nauczyciela

Autor: Krzysztof Kowaluk

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: Przemiany w Polsce i na świecie po upadku komunizmu

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony.

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

XV. Polska polityka zagraniczna. Uczeń:

1) wyjaśnia, jakie znaczenie w polityce zagranicznej państwa odgrywa racja stanu; wykazuje transformację celów, instrumentów i treści polskiej polityki zagranicznej od lat 90. XX wieku.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- wyjaśnia podstawowe procesy geopolityczne po upadku komunizmu;
- przedstawia zasady liberalnego porządku międzynarodowego;
- opisuje wyzwania dla istniejącego ładu światowego.

Strategie nauczania:

- lekcja odwrócona;
- konstruktywizm.

Metody i techniki nauczania:

- burza mózgów;
- dyskusja;
- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica;
- pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Faza wstępna

1. Wybrana osoba przedstawia krótką – przygotowaną w domu – prezentację na temat istoty ładu dwubiegunowego z czasów zimnej wojny. Nauczyciel, jeśli będzie taka konieczność, uzupełnia ją dodatkowymi uwagami na temat wartości, do których w epoce zimnowojennej odwoływali się przywódcy państw zachodnich (demokracja, prawa człowieka, integracja międzynarodowa, porządek oparty na zasadach prawa międzynarodowego).

2. Przedstawiony zostaje temat i cele zajęć.

Faza realizacyjna

1. Nauczyciel zadaje pytanie: „Czy wartości świata zachodniego mają charakter uniwersalny?”. Odwołując się do wymienionych w fazie wstępnej zasad i przeprowadzając burzę mózgow, uczniowie rozważają ten problem. Nauczyciel zwraca uwagę, by padały argumenty na rzecz przeciwstawnych tez.

2. Po zakończonej dyskusji postawione zostaje kolejne pytanie: „Czy liberalny porządek międzynarodowy ma szansę przetrwać?”. W trakcie burzy mózgow uczniowie odnoszą się do argumentów, które padły w poprzedniej dyskusji, a także do współczesnych wydarzeń międzynarodowych.

3. Uczniowie z pomocą nauczyciela wymieniają największe wyzwania dla obecnego porządku międzynarodowego.

4. Wszystkie propozycje zostają zapisane na tablicy, a następnie przeprowadza się głosowanie w celu wyłonienia trzech najważniejszych – według uczniów – kwestii.

Faza podsumowująca

1. Uczniowie zapoznają się z audiobookiem „Przemiany w Polsce po upadku komunizmu”. Wykonują ćwiczenie zamieszczone pod tym materiałem.

2. Uczniowie wykonują ćwiczenia 1–4 z sekcji „Sprawdź się”.

Praca domowa:

Uczniowie wykonują ćwiczenia 5–8.

Materiały pomocnicze:

Zbigniew Brzeziński, *Strategiczna wizja. Ameryka a kryzys globalnej potęgi*, Kraków 2013.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Audiobook może zostać wykorzystany przez uczniów indywidualnie lub podczas zajęć w charakterze podsumowania.